

Jūratė Čirūnaitė

*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
Medicinos fakultetas
Kalbų ir edukacijos katedra
M. Jankaus g. 2, LT-50275 Kaunas, Lietuva
E. paštas: jurate.cirunaite@fc.lsmuni.lt
Moksliniai interesai: LDK tautų vardynas*

KAUNO BAJORŲ ĮVARDIJIMAS 1528 METŲ LDK KARIUOMENĖS SURAŠYME

Straipsnyje tiriamas 1528 metų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės surašymo Kauno bajorų – vyrų ir moterų – vardynas. Aprašomos Kauno bajorų registro sudedamosios dalys, nurodomi brolių įvardijimų pateikimo jose būdai. Tiriama vyrų ir moterų vardai bei ankstesnės kartos vyrų vardai. Ankstesnės kartos vyrų vardai yra rekonstruoti iš tėvavardžių. Vyrų vardai skirstomi į krikščioniškus ir nekrikščioniškus. Pateikiami krikščioniškų vardų ir senovinių dvikamienių vardų paplitimo dviejose vyrų kartose duomenys. Palyginami Kauno bajorų ir to paties laikotarpio kitų LDK teritorijų bajorų ir miestelėnų vardų tyrimo duomenys. Tiriama moterų vardai. Vyrų įvardijimai pagal vardų ir potencialiųjų pavardžių santykį skirstomi į įvardijimo tipus, o šie pagal skirtingų asmenvardžių tipų santykį – į įvardijimo būdus. Moterų įvardijimai į įvardijimo tipus skirstomi pagal vardų ir šeimos asmenvardžių santykį, toliau pagal skirtingų asmenvardžių tipų santykį skirstoma į įvardijimo būdus. Aprašant įvardijimo būdus atsižvelgiama į prievardžių pavartojimą vyrų ir moterų įvardijimuose. Tiriama vyrų ir moterų įvardijimo struktūra: išvardijami asmenvardžių ir prievardžių tipai, nurodomi jiems priskirti prievardžiai. Įvardijimai suskirstomi pagal asmenvardžių skaičių, nurodomas vidutinis įvardijimo ilgis. Išvardijami lietuviški asmenvardžių afiksai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Kauno pavietas XVI a., asmenvardis, patronimas.

Įvadas

Yra parašyta keletas svarbių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės epochos istorinės antroponimikos darbų. Vitalija Maciejauskienė yra išleidusi monografiją apie lietuvių pavardžių susidarymą (Maciejauskienė 1991). Darbas apima lietuvių asmenų įvardijimo raidą XIII–XVIII a., daugiausia dėmesio skiriama pavardžių formavimuisi ir įsigalėjimui. Monografiją apie XVI–XVIII a. Kauno miestelėnų asmenvardžius yra parašiusi Alma Ragauskaitė (2005). Knygoje išsamiai tiriama senojo Kauno gyventojų antroponimai, surinkti iš rankraštinių miesto istorijos dokumentų. Zigmas Zinkevičius yra išleidęs monografiją apie lietuvių asmenvardžius (2008). Lietuvių antroponimus autorius suskirstė į tautinį vardyną, pravardyną ir krikščioniškąjį vardyną. Šį tyrimą papildė kita Z. Zinkevičiaus

knyga, skirta krikščioniškajam vardynui (2010). Knygoje aiškinama Lietuvoje vartojamų krikščioniškųjų vardų kilmė, nurodomi keliai, kuriais tie vardai atėjo į Lietuvą. Kitas svarbus Z. Zinkevičiaus darbas yra parašytas apie XVII a. pradžios Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios krikšto ir santuokų registracijos metrikų knygų antroponimiją (Zinkevičius 1977). Monografijoje aprašyti visų socialinių sluoksnių miesto ir aplinkinių kaimų gyventojų asmenvardžiai. Šio straipsnio autorė yra parašiusi disertaciją apie moterų įvardijimą XVI a. LDK kariuomenės surašymuose ir XVII a. Totorių valdų revizijoje (Čirūnaitė 2000). Šiuo straipsniu tęsiamas autorės darbų ciklas apie XVI–XVII a. Kauno pavieto bajorų vardyną. Iki šiol rašytų straipsnių objektas buvo giminių asmenvardžiais pavadintų Kauno bajorų giminėms priklausančių bajorų vardynas¹. Yra publikuoti straipsniai apie XVI–XVII a. Kauno pavieto bajorų giminių asmenvardžius (Čirūnaitė 2010a), apie iš šių asmenvardžių kilusias bajorų pavardes (Čirūnaitė 2002), apie bajorų giminių įvardijimą 1567 m. LDK kariuomenės surašyme (Čirūnaitė 2011c), apie bajorų giminių įvardijimą 1690 m. Padūmės mokesčio surašyme (Čirūnaitė 2011a).

Šiame straipsnyje tiriamas 1528 m. LDK kariuomenės surašymo Kauno bajorų – vyrų ir moterų – vardynas. 1528 m. Kauno bajorų sąrašas skiriasi nuo 1567 m. ir 1690 m. Kauno bajorų sąrašų: juose Kauno pavieto bajorai buvo suskirstyti į priklausančius bajorų giminėms, turinčioms giminių vardus, ir kitus joms nepriklausančius bajorus. 1528 m. dokumente visi Kauno bajorai pateikti bendrame sąraše, apie gimines neužsimenant. Vis dėlto bajorų giminių narių ten esama: tai liudija 34 bajorų įvardijimai, kurių antrasis narys yra giminės asmenvardis² (Čirūnaitė 2010a). Šiame straipsnyje apie bajorų giminių asmenvardžius nebus kalbama. Šio straipsnio tikslas – iširti 1528 m. Kauno bajorų antroponimiją. Uždaviniai: aptarti 1528 m. ir ankstesnės kartos vyrų vardus, pagal vardo ir potencialiosios pavardės santykį suskirstyti vyrų įvardijimus į įvardijimo tipus, o šiuos pagal asmenvardžių tipų santykį suskirstyti į įvardijimo būdus, aprašyti vyrų įvardijimo struktūrą, taip pat aptarti moterų vardus, pagal vardo ir šeimos asmenvardžių santykį suskirstyti įvardijimus į įvardijimo tipus, o šiuos pagal asmenvardžių tipų santykį suskirstyti į įvardijimo būdus, aprašyti moterų įvardijimo struktūrą. Pasitelkta aprašymo strategija ir istorinis lyginamasis tyrimo metodas. 1528 m. Kauno pavieto vardynas iki šiol nebuvo tirtas ir šio tyrimo rezultatai svarbūs istorinei lietuvių antroponimikai.

Visi įvardijimai ir nekrikščioniškos kilmės asmenvardžiai yra metrikuoti, skliaustuose po citatos nurodant šaltinio puslapį. Šaltinis parašytas rusėnų kalba.

Kauno bajorų registras

1528 m. LDK kariuomenės surašymo Trakų pavieto Kauno bajorų registras susideda iš keturių dalių. Pirmosios dalies pradžioje yra nurodyta, kad kiekvienas bajoras užrašytas su žirgais, su kuriais turi tarnauti: *Каждый бояринъ менованъ есть на кольку конехъ*

¹ Kauno paviete, vieninteliame LDK, bajorų giminės buvo pavadintos giminių vardais. Juos sudarė giminės asmenvardis, kurį dažnai papildydavo ir giminės vietovardis (Čirūnaitė 2010a).

² Visos bajorų giminės yra išvardintos 1567 m. ir 1690 m. Kauno pavieto bajorų surašymuose.

мають служити (63). Šioje dalyje užrašyti 83 asmenys. Po vieną žirgą stato 69 vyrai ir 8 moterys, pvz., *Юрый Станевичь конь* (63) „Jurgis, Stanio sūnus, žirgas“; *Володковоя удова конь* (63) „Volodkos našlė, žirgas“. Po du žirgus stato keturi vyrai ir viena moteris, pvz., *Война Хоружий Лабуновский 2 кони* (64) „Vaina, Labūnavos vėliavininkas, 2 žirgai“; *Венцлавовая Бартошевича 2 кони* (63) „Venclavo, Bartošo sūnaus, žmona, 2 žirgai“. Vieno asmens įrašė žirgas nenurodytas: *Янь Бернатовичь* (64) „Jonas, Bernoto sūnus“.

Antroje registro dalyje surašyti asmenys, kurie neturi priklausomų žmonių ir turi patys vyksti į žemskinę (šalies) tarnybą: *То бояре, котории людей своих не мають, повиньни сами ехати ку службе земской* (64). Šioje dalyje užrašyti daugiau kaip 279 asmenys. Tikslaus skaičiaus nustatyti neįmanoma, nes dalis asmenų nurodyti kaip broliai, bet asmenvardžiais neužrašyti, pvz., *Войдомъ Келвеновичъ з братьею самъ* (66) „Vaidotas, Kelvenio sūnus, su broliais pats“; *Юшко Андреевичъ з братьею сами* (66) „Juška, Andriejaus sūnus, su broliais patys“. Šiais atvejais brolių yra mažiausiai du, bet gali būti ir daugiau. Asmenų, kurių įvardijime įrašyta *самъ* „pats“, yra per 258 (tikslus skaičius nežinomas, nes neaišku, kiek yra brolių). Šioje dalyje yra taip pat 10 asmenų (9 moterys ir 1 vyras), statančių po vieną žirgą, ir 2 vyrai, statantys po du žirgus. Dar 2 asmenys užrašyti nenurodant, kiek žirgų stato.

Trečioje dalyje užrašyti bajorai, kurie laidavo už poną Jurgį, Zavišos sūnų, ir nesutiko užsirašyti: *А то бояре котории заложилися за пана Юрья Завишича и не далися писать* (68). Užrašyti 5 asmenys be papildomų nuorodų.

Ketvirtoje dalyje įrašyti totoriai, chanaičio žmonės, kurie gyvena jo valdose: *А то люди царевича, что под нимъ же мешкають* (68). Įrašyti 4 asmenys. Vienas iš jų įrašytas su broliais, kurių skaičius nenurodomas: *Акижидъ з братьею* (68). Dar 2 asmenys užrašyti vien vardu: *Стець* (68), *Аньдрей* (68). Vienas asmuo užrašytas vardu ir tėvavardžiu: *Якубъ Снутевичъ* (68).

Brolių užrašymo būdai

Kai į kariuomenę imami broliai, jie užrašomi skirtingais būdais. Vieną kartą broliai užrašyti nurodant abiejų vardus ir bendrą tėvavardį: *Фуюкъ (такъ) а Мартинъ Ивашковичи сами* (67) „Fujukas ir Martynas, Ivaškos sūnūs, patys“. Du kartus užrašytas tik vieno brolio vardas ir tėvavardis, nurodant, kad vyksta ir antrasis brolis: *Миколай Римовидовичъ самъ з братомъ* (65) „Mikalojus, Rimovydo sūnus, pats su broliu“; *Щепанъ Юрьевичъ з братомъ самъ* (65) „Steponas, Jurgio sūnus, su broliu pats“. Vienaime įvardijime pirmasis brolis užrašytas vardu ir nurodomas bendras abiem broliams tėvavardis: *Станиславъ з братомъ Можейковичи сами* (66) „Stanislovas su broliu, Mažeikos sūnūs, patys“. Trim atvejais nurodomi broliai, kurių pirmasis užrašytas vardu ir tėvavardžiu, o kiti – pastarųjų ne mažiau kaip du – neišvardyti: *Войдомъ Келвеновичъ з братьею самъ* (66) „Vaidotas, Kelvenio sūnus, su broliais pats“; *Янь Янковичъ з братьею самъ* (66/67); *Юшко Андреевичъ з братьею сами* (66). Vieną kartą broliai užrašyti tėvavardžiu nenurodant, kiek jų yra iš viso: *Войтковичи сами* (66) „Vaitkaus sūnūs patys“.

Viename įvardijime užrašyti du asmenys – vienas vardu ir tėvavardžiu, kitas – vien vardu: *Юрий Станковичъ а Янъ сами* (66) „Jurgis, Stankaus sūnus, ir Jonas patys“. Tai greičiausiai taip pat yra broliai.

VYRŲ VARDAI

Kauno bajorai vyrai buvo pavadinti 62 skirtingais vardais, kurie buvo pavartoti 287 kartus.

Populiariausi vardai

1. Jonas – 10,5 proc. (30); 2. Jurgis – 7,7 proc. (22); 3. Petras – 7,3 proc. (21); 4. Stanislovas – 7 proc. (20); 5. Mikalojus – 5,9 proc. (17); 6–7. Andriejus, Matas / Motiejus / Matijas – po 5,6 proc. (po 16); 8–11. Baltramiejus, Jokūbas, Martynas, Povilas – po 4,2 proc. (po 12); 12–14. Bogdanas, Grigalius, Laurynas – po 2,8 proc. (po 8).

Krikščioniški vardai

Kauno bajorų registre 41 skirtingu krikščionišku vardu buvo užrašyti 265 asmenys. Tai sudarė 92,3 proc. visų vardų pavartojimo atvejų³. Buvo vartojamos kanoninės ir liaudinės krikščioniškų vardų formos. Kanoninės formos vartotos kiek dažniau: jomis užrašyta 59,6 proc. (158) krikščioniškų vardų. Liaudinėmis formomis užrašyta 40,4 proc. (107) krikščioniškų vardų. Vien kanoninėmis formomis užrašyta 12 vardų: Adomas (*Адамъ*), Antanas (*Антонъ*), Bogdanas (*Богданъ*), Ignotas (*Игнатъ*), Kasparas (*Каспоръ*), Laurynas (*Лавринъ, Лаврынъ*), Lukas (*Лукашъ*), Martynas (*Мартинъ*), Morkus (*Марко*), Urbonas (*Урбанъ*), Vaitiekus (*Войтехъ, Войтех*), Valentinas (*Валентынъ*). Vien liaudinėmis formomis užrašyta 15 vardų: Bernardas (*Бернатъ*), Boguslovas (*Богушъ*), Boleslovas (*Бол[ъ]ко*), Demetrijus (*Митко, Мицко*), Dobeslovas (*Добко*), Eufemijus (*Юка, Юхно, Юшко*), Gabrielius (*Кобряло*), Kristijonas (*Хрцонъ*), Liudvikas (*Лютко*), Jurgis (*Юрый, Юрий, Юръи, Юрей, Юриш, Юркгелъ*), Pranciškus (*Процко*), Simonas (*Шимъко*), Teodoras (*Федоръ*), Vladimiras (*Володко*), Vaclovas (*Венславъ, Венцко, Венъцко*). Ir kanoninėmis, ir liaudinėmis formomis užrašyta 14 vardų: Aleksandras (*Александръ, Олехно*), Andriejus (*Андриянъ, Андрей, Андрошъ, Андрушко*), Baltramiejus (*Балтромей, Болтромей, Бартошъ, Бертошъ, Бортко*), Grigalius (*Григоръ, Гринъ, Грицъ, Гришко*), Mikalojus (*Миколай, Михно*), Mukolas (*Михайло, Мишъко*), Matas / Motiejus / Matijas (*Матей, Матьясъ, Мацко, Маць*), Jokūbas (*Якубъ, Яшко*), Jonas (*Янъ, Янушъ, Янушко, Янко, Ивашъко*), Petras (*Петръ, Петрашъ, Петко*), Povilas (*Павель, Паць, Пацько, Пашко*), Romanas (*Романъ, Ромашко*), Stanislovas (*Станиславъ, Стась, Станъко, Станил[ъ], Сташко*), Steponas (*Степанъ, Щепанъ*).

³ Krikščioniškų vardų pavartojimą 1528 m. Kauno vyrų bajorų vardyne (92,3 proc. vardų pavartojimo atvejų) galima palyginti su to paties dokumento Gardino atveju: krikščioniškais vardais čia buvo užrašyta 89,1 proc. vyrų bajorų (skirtumas nedidelis – Kaune 3,2 proc. daugiau) (Čirūnaitė 2011b). Panašūs skaičiai yra ir 1537–1538 m. Žemaitijos miestelėnų vardyne: krikščioniškais vardais užrašyta 85,3 proc. vyrų miestelėnų (Kauno bajorų vyrų vardyne 7 proc. daugiau) (Čirūnaitė 2010b).

Nekrikščioniški vardai

Kauno bajorų registre 21 skirtingu nekrikščionišku vardu užrašyti 22 asmenys. Tai sudaro 7,7 proc. visų vardų užrašymo atvejų. Iš šių vardų 5 vardai yra senoviniai arba naujai sudaryti dvikamieniai asmenvardžiai. Jie sudaro 1,7 proc. visų vardų ir 22,7 proc. nekrikščioniškų vardų⁴. Užrašyti šie dvikamieniai asmenvardžiai: *Довнаръ* (66) – Daunoras, *Гедгковдъ* (63) – Gedgaudas, *Нарбутъ* (65) – Narbutas, *Станквиль* (67) – Stankvilas, *Женковтъ* (66) – Ženkautas⁵.

Kitų nekrikščioniškų vardų Kauno bajorų vardyne yra gerokai daugiau – 16, jais užrašyta 17 asmenų. Šie vardai sudaro 5,9 proc. visų vardų ir 77,3 proc. nekrikščioniškų vardų pavartojimo atvejų. Aštuoni vardai (jais užrašyti 9 asmenys) yra lietuviški tautiniai vardai: *Будрысь* (66), *Бутко* (66), *Войдомъ* (66), *Война* (64), *Диржись* (68), *Нарко* – 2 (64; 65), *Норко* (67), *Товтко* (67). Kiti aštuoni vardai yra arba nelietuviškos kilmės, arba iškraipyti užrašant asmenį, arba gali būti su išlyga priskiriami nežinomoms krikščioniškų vardų liaudinėms formoms: *Волчко* (63), *Гричина* (63), *Довца* (67), *Забела* (63), *Милошь* (66), *Ол[ь]ха* (64), *Ропанъ* (65), *Фуюкъ* (67). Šie asmenys (ar bent dalis jų) gali būti nelietuviškos kilmės.

Iš šiame poskyryje nurodytų nekrikščioniškų vardų, kuriais užrašyti 1528 m. Kauno bajorai, 13 yra lietuviškos kilmės (5 senoviniai dvikamieniai ir 8 kiti lietuviški vardai). Jais užrašyta 14 asmenų (4,9 proc. visų vardų pavartojimo atvejų). Nelietuviškiems (dalis jų gali būti neaiškiai užrašyti) vardams priskirtume 8 asmenvardžius (2,8 proc. visų vardų pavartojimo atvejų).

ANKSTESNĖS KARTOS VYRŲ VARDAI

Ankstesnės kartos vyrų vardai buvo rekonstruoti iš vyrų tėvavardžių (patronimų⁶) ir uošvio vardo. Buvo rekonstruota 117 skirtingų vardų, kurie buvo pavartoti 265 kartus.

Populiariausi ankstesnės kartos vyrų vardai

1. Jonas – 9,1 proc. (24); 2. Stanislovas – 7,2 proc. (19); 3. Andriejus – 4,9 proc. (13); 4–8. Mikalojus, Matas / Motiejus, Petras, Povilas, Vaitiekus – po 3,0 proc. (po 8); 9. Hiacintas (Jackus) – 2,6 proc. (7); 10. Bernardas – 2,3 proc. (6); 11–13. Jokūbas, Jurgis, Martynas – po 1,9 proc. (po 5); 14–17. Bogdanas, Eufemijus, Mykolas, Mažeika – po 1,5 proc. (po 4).

⁴ Dvikamienių asmenvardžių Kauno bajorų vardyne skaičių (1,7 proc. visų vardų ir 22,7 proc. nekrikščioniškų vardų) galima palyginti su dvikamienių asmenvardžių skaičiumi 1537–1538 m. Žemaitijos miestelėnų vardyne: jų santykinai čia gerokai daugiau – 5,5 proc. visų vardų ir 37,5 proc. nekrikščioniškų vardų (Čirūnaitė 2010b).

⁵ *Женковтъ* – naujai sudarytas dvikamienis asmenvardis. Pirmasis sandas – turbūt krikščioniško vardo *Eugeni-*ja liaudinė forma *Женя*.

⁶ 1528 m. Kauno bajorų įvardijimuose buvo tik po vieną patronimą. Pirmąjį patronimą laikome tėvavardžiu.

Ankstesnės kartos vyrų krikščioniški vardai

Ankstesnės kartos vyrai buvo pavadinti 31 skirtingu krikščionišku vardu, kurių pavartojimo atvejų buvo 161. Tai sudarė 60,75 proc. visų vardų⁷. Buvo vartojamos ir kanoninės, ir liaudinės krikščioniškų vardų formos. Liaudinės krikščioniškų vardų formos vartotos dažniau: jos randamos 66,5 proc. (107) patronimų. Kanoninės formos buvo retesnės: jų turėjo 33,5 proc. (54) patronimų. Vien kanonines vardų formas rekonstruojame iš 8 skirtingais vardais sudarytų patronimų: Bogdanas (*Богдановичъ*), Borisas (*Борисовичъ*), Jokūbas (*Якубовичъ*), Laurynas (*Лавриновичъ*), Martynas (*Мартиновичъ*), Mykolas (*Михайловичъ*), Romanas (*Романовичъ*), Tomas (*Томашевичъ*). Vien liaudines vardų formas rekonstruojame iš 16 skirtingais vardais sudarytų patronimų: Aleksandras (*Олехновичъ*), Bazilijus / Vosylius (*Васковичъ*), Bernardas (*Бер[ъ]натовичъ*), Dasijus (*Дашковичъ*), Demetrijus (*Мицковичъ*, *Митковичъ*), Eufemijus (*Юшъковичъ*, *Юшъкевичъ*), Hiacintas (*Яцевичъ*, *Яц[ъ]ковичъ*), Jurgis (*Юръевичъ*), Klimantas (*Климовичъ*), Kristijonas (*Хрицоновичъ*), Konstantinas (*Костевичъ*), Petras (*Петкевичъ*, *Петрашовичъ*, *Петрашевичъ*, *Петрашковичъ*), Povilas (*Пацовичъ*, *Пацевичъ*, *Пашковичъ*), Teodoras (*Коткунъ*⁸), Vaclovas (*Венцковичъ*), Vaitiekus (*Войт[ъ]ковичъ*, *Войтяновичъ*), Baltramiejus (*Балтроевичъ*, *Бартошевичъ*, *Бортковичъ*), Grigalius (*Григоръевичъ*, *Гриневичъ*), Jonas (*Яновичъ*, *Янюевичъ*, *Янковичъ*, *Ивашковичъ* ir kt.), Mikalojus (*Миколаевичъ*, *Миселевичъ*, *Мисковичъ*), Matas / Motiejus (*Матеевичъ*, *Мотевичъ*, *Мацьковичъ*, *Мацевичъ*), Stanislovas (*Станиславовичъ*, *Станевичъ*, *Станковичъ*, *Сташевичъ* ir kt.).

Ankstesnės kartos vyrų nekrikščioniški vardai

Skirtingų nekrikščioniškų ankstesnės kartos vyrų vardų yra 86, jie pavartoti 104 kartus ir sudaro 39,25 proc. visų ankstesnės kartos vardų pavartojimo atvejų.

Iš šių vardų 36 vardai yra senoviniai arba naujai sudaryti dvikamieniai asmenvardžiai (užrašyta 44 kartus, sudaro 16,6 proc. visų ankstesnės kartos vardų pavartojimo atvejų ir 42,3 proc. nekrikščioniškų vardų pavartojimo atvejų ankstesnės kartos vardyne⁹). Patronimų forma užfiksuoti šie dvikamieniai vardai: *Арвидовичъ* (65/66) – Arvydas, *Бейнаровичъ* (64) – Beinaras, *Бутримовичъ* – 3 (63, 64, 66) – Butrimas, *Добрияновичъ*¹⁰ (67) – Dobri-

⁷ 60,8 proc. Kauno ankstesnės kartos bajorų krikščioniškų vardų galima palyginti su tuo paties laikotarpio Gardino vyrų bajorų ankstesnės kartos krikščioniškais vardais – jų buvo 63,3 proc. Skirtumas – tik 2,5 proc. (daugiau Gardine) (Čirūnaitė 2011b). Jeigu palyginsime su miestelėnų vardu, skirtumas bus didesnis: 1537–1538 m. Žemaitijos miestelėnų ankstesnės kartos vardyne krikščioniški asmenvardžiai tesudarė 44,3 proc. visų vardų (16,5 proc. mažiau nei Kauno bajorų ankstesnės kartos vardyne) (Čirūnaitė 2010b).

⁸ *Katkus* – sulietuvinta liaudinė forma *Ходко* iš rytinių slavų *Феодор*, lenkų *Teodor*.

⁹ Dvikamienių asmenvardžių kiekį Kauno pavieto bajorų ankstesnės kartos vardyne galima palyginti su 1537–1538 m. Žemaitijos miestelėnų ankstesnės kartos vardu. Jame dvikamieniai antroponimai sudarė 18,1 proc. visų rekonstruotų vardų (plg. Kauno bajorų – 16,6 proc.) ir 32,5 proc. nekrikščioniškų vardų (plg. Kauno bajorų – 42,3 proc.).

¹⁰ *Добриянь* – turbūt naujai sudarytas dvikamienis antroponimas iš slaviškos šaknies *Добр* ir krikščioniško vardo *Янь*.

janas, *Довтортовичъ* (67) – Dautartas, *Довкгинтовичъ* (63) – Daugintas, *Докгяловичъ* (64) – Daugėla, *Довятовичъ* (65) – Daujotas, *Ейримовичъ* – 2 (63, 65) – Eirimas, *Ейкгинтовичъ* (65) – Eigintas, *Енвилловичъ*¹¹ (67) – Janvilas (Jonvilas), *Кгействововичъ* (65) – Geistautas, *Кгинвилловичъ* (63) – Ginvilas, *Кгенкговътовичъ* (63) – Gengautas, *Якгминовичъ* (65) – Jagminas, *Явойшовичъ* – 2 (66, 67) – Jovaiša, *Юндиловичъ* (65) – Jundilas, *Конттововичъ* (66), *Конътововичъ* – 2 (65, 66) – Kantautas, *Монкиловичъ* (65) – Mankilas, *Монвидовичъ* (63) – Manvydas, *Монвилловичъ* – 2 (64, 67) – Manvilas, *Минборовичъ* – 2 (abu 67) – Minbaras, *Нарбутовичъ* (63) – Narbutas, *Наривошевичъ* (67) – Narivaiša, *Римовидовичъ* (65) – Rim(o)vudas, *Радивилловичъ* – 2 (abu 63) – Rad(i)vilas, *Раствеловичъ* (67) – Rastvilas, *Сантововичъ* (66) – Santautas, *Стякгвилловичъ* (67) – Steigvilas, *Товъилловичъ* (65) – Tau(t)vilas, *Товтвирдовичъ* (67) – Tautvirdas, *Винтовтововичъ* (67) – Vintautas, *Винборовичъ* (67) – Vinbaras, *Воеконтововичъ* (65) – Vaikantas, *Визборовичъ* (66) – Vizbaras.

Kitų nekrikščioniškų vardų – lietuviškų ir nelietuviškos arba neaiškios kilmės – Kauno pavieto ankstesnės kartos vardyne yra 50 (užrašyti 60 kartų, sudaro 57,7 proc. nekrikščioniškų vardų pavartojimo atvejų ir 22,6 proc. visų vardų pavartojimo atvejų ankstesnės kartos vardyne). Patronimų forma užfiksuoti šie vardai: *Борчевичъ* (65) – Barčys, *Будревичъ* (64) – Budrys, *Бутковичъ* – 2 (64, 67) – Butkus, *Белевичъ* (64) – Belys, *Биряловичъ* (67) – Birelis, *Чунчейковичъ* (68) – Čiunčeika, *Довсевичъ* (66) – Dausys, *Довшевичъ* (63) – Dau(k)ša, *Доркужевичъ* (65) – Dargužis, *Гримвичъ* (64) – Grimys, *Кзовеновичъ* (63) – Gavėnas, *Кгиневичъ* (63) – Ginyš, *Ядорвичъ* (66) – Jodaras, *Евниловичъ* (65) – Jaunilas, *Келвеновичъ* (66) – Kelvėnas, *Кунцевичъ* (67) – Kunca, *Кудревичъ* (66) – Kudrys, *Керковичъ* (65) – Kerkas, *Кочановичъ* (64) – Kačėnas, *Лошкевичъ* (63) – Laškys, *Малюшевичъ* – 2 (abu 65) – Maliušis, *Макъсаковичъ* (63) – Maksokas, *Можейковичъ* – 3 (visi 66), Nom. pl. *Можейковичи* (66) – Mažeika, *Нарковичъ* – 2 (65, 66) – Narka, *Неверовичъ* (64) – Nevieras, *Нацевичъ* (65) – Nacys, *Оношковичъ* (66) – Anaška, *Овтушковичъ* (66) – Autuška, *Просвичъ* (66) – Prasyš, *Родиковичъ* (67) – Radikas, *Ропановичъ* (65) – Ropanas, *Римушевичъ* (65) – Rimušis, *Ракгловичъ* (66) – Raglys, *Римъковичъ* (65) – Rimkus, *Ровкутевичъ* (64) – Raututis, *Сачевичъ* (68) – Sačys, *Синевичъ* (66) – Sinyš, *Сотниковичъ* (65) – Sotnikas, *Сутковичъ* (67) – Sutkus, *Шаминъковичъ* (63) – Šaminkus, *Шадуйковичъ* – 2 (abu 67) – Šaduikis, *Тримпавичъ* (66) – Trimpa, *Товцевичъ* (66) – Taucys, *Тиришевичъ* (66) – Tiršlys, *Вышунисъ* (66) – Vyšys, *Войдотовичъ* (68) – Vaidotas, *Вичевичъ* (66) – Vičys, *Жостевичъ* – 2 (65, 67) – Žaslys, *Жакговичъ* (65) – Žagys, *Жаковичъ* (65) – Žakas, *Ждановичъ* – 2 (abu 64) – Ždanas.

1528 m. kartos ir ankstesnės kartos vyrų vardų palyginimas

Palyginus dokumente užrašytų 1528 m. kartos ir ankstesnės kartos asmenų vardus, matyti, kad ankstesnėje kartoje buvo daugiau nekrikščioniškų vardų (39,25 proc.; 104 pavartojimo atvejai), negu 1528 m. kartoje (7,7 proc.; 22 pavartojimo atvejai). Ankstesnėje

¹¹ *Енвилловичъ* pirmasis sandas gali būti užrašymo klaida, turėtų būti *Янь*. Tada tai naujai sudarytas dvikamienis antroponimas iš krikščioniško vardo ir dvikamienio asmenvardžio sando *Vil-*.

kartoje buvo daugiau dvikamienių asmenvardžių (16,6 proc. visų vardų pavartojimo atvejų; 44 užrašymai) negu 1528 m. kartoje (1,7 proc. visų vardų pavartojimo atvejų; 5 užrašymai). O krikščioniškų vardų 1528 m. kartoje smarkiai padaugėjo: nuo 60,75 proc. (161 pavartojimo atvejais) ankstesnėje kartoje iki 92,3 proc. (265 pavartojimo atvejais) 1528 m. kartoje. Vadinas, nekrikščioniškasis vardynas XVI a. pirmoje pusėje sparčiai nyko ir užleido vietą krikščioniškajam vardynui. Kartu mažėjo ir dvikamienių antroponimų. Kai kurie dvikamieniai antroponimai buvo naujai sudaryti pagal senųjų pavyzdį, vieną sandą paimant iš senovinio dvikamienio asmenvardžio, o kitą – iš krikščioniško asmenvardžio.

Kanoninių ir liaudinių formų santykis abiejų kartų krikščioniškuose varduose kiek skyrėsi. Ankstesnėje kartoje vyravo liaudinės krikščioniškųjų vardų formos: jomis užrašyta 67,1 proc. (108 pavartojimo atvejais) krikščioniškų vardų, o kanoninių formų buvo mažiau – 32,9 proc. (53 pavartojimo atvejais). Kitaip buvo 1528 m. kartoje – čia vyravo kanoninės krikščioniškų vardų formos: jomis užrašyta 59,6 proc. (158 pavartojimo atvejais) krikščioniškų vardų, o liaudinių formų buvo mažiau – 40,4 proc. (107 pavartojimo atvejais)¹².

Nevienodas abiejose kartose ir skirtingų vardų pavartojimo kiekis. Jis mažėjo nuo 117 vardų ankstesnėje kartoje iki 62 vardų 1528 m. kartoje. Šį skirtumą galima paaiškinti šiame straipsnyje taikyta vardų skaičiavimo metodika. Ankstesnėje gyventojų kartoje buvo pavartota daug nekrikščioniškų vardų, kurie užrašyti dažniausiai po vieną kartą, o 1528 m. kartoje nekrikščioniškų vardų gerokai sumažėjo, jų vietą pakeitė krikščioniški vardai su daugybe nuo kanoninės formos besiskiriančių liaudinių formų. Šiame darbe tos skirtingos liaudinės formos priskirtos konkrečioms krikščioniškiems vardams ir laikomos tų vardų variantais. Dėl to labai sumažėja 1528 m. kartos vardų. Iš tikro situacija buvo tokia: per visą XVI a. vartota daug skirtingų liaudinių krikščioniškų vardų formų, kurių kiekviena greičiausiai buvo traktuojama kaip atskiras vardas. Todėl vienu metu egzistavo daug skirtingų vardų, ir vien pagal vardą galima buvo skirti žmones, nes konkrečioje vietovėje beveik kiekvienas buvo pavadintas skirtingu vardu.

VYRŲ ĮVARDIJIMO TIPAI

Su asmenvardžiais užrašyti 293 vyrų įvardijimai¹³ (nuorodos apie asmenis, nenurodant jų antroponimų, įvardijimais nelaikomos).

Įvardijimai be potencialiųjų pavardžių

Be potencialiųjų pavardžių užrašyta 11 asmenų. Tai 3,8 proc. visų įvardijimų.

1. Vardas. 10 užrašymų. Tai 3,4 proc. visų įvardijimų, 66,7 proc. vienanarių įvardijimų, 90,9 proc. įvardijimų be potencialiųjų pavardžių. 8 asmenys užrašyti be prievardžių¹⁴:

¹² Vien iš Kauno bajorų kanoninių ir liaudinių formų santykio kitimo krikščioniškuose varduose dar negalima daryti išvados, kad liaudinės formos XVI a. pradžioje nyko. Pvz., 1537–1538 m. Žemaitijos miestelėnų vadyne ir kanoninių, ir liaudinių formų santykis abiejose kartose buvo labai panašus: nežymiai vyravo liaudinės krikščioniškų vardų formos – 53,3 proc. ankstesnėje kartoje ir 54,1 proc. 1537–1538 m. kartoje (Čirūnaitė 2010b).

¹³ Į šį skaičių neįtraukti 4 totorių vyrų įvardijimai, kurie buvo apžvelgti skyriuje „Kauno bajorų registras“.

¹⁴ Šiame skyriuje nenurodomos ekstralingvistinės nuorodos *самъ* „pats“, *конь* „žirgas“.

Забела (63); *Павель* (64); *Войтехъ* (66; 68); *Янь* (66); *Диржисъ* (68); *Михайло* (68); *Мишъко* (68). Du kartus užrašytas kunigaikštis: *Князь Станиславъ* (63; 64).

2. Vardas + asmenvardis iš moters įvardijimo. 1 užrašymas. Tai 0,3 proc. visų įvardijimų, 0,4 proc. dvinarių įvardijimų, 9,1 proc. įvardijimų be potencialiųjų pavardžių. Asmuo užrašytas nurodant giminystę su ūkio savininke: *Янь Товиловое зять* (66) „Jonas, Tovilo žmonos žentas“.

Įvardijimai vien potencialiosiomis pavardėmis

Vien potencialiosiomis pavardėmis užrašyti 6 asmenys. Tai 2,1 proc. visų įvardijimų. 5 asmenys užrašyti viena potencialiaja pavarde, vienas – dviem.

1. –sk– tipo priesagos vedinys. 2 užrašymai. Tai 0,7 proc. visų įvardijimų, 13,3 proc. vienanarių įvardijimų, 33,3 įvardijimų vien potencialiosiomis pavardėmis. Abu kartus su skirtingais prievardžiais užrašytas tas pats asmuo: *Войтъ Кгендонский* (66) „Gendonų (?) vaitas“; *Лянтвойтъ Кгейдонский* (66) „Geidonų (?) krašto vaitas“.
2. Patronimas. 1 užrašymas. Tai 0,3 proc. visų įvardijimų, 6,7 proc. vienanarių įvardijimų, 16,7 proc. įvardijimų vien potencialiosiomis pavardėmis. Asmuo užrašytas nurodant, kad jis yra prieš tai užrašyto asmens, įvardyto vardu ir tėvavardžiu, artimas giminaitis, greičiausiai pusbrolis: *Братаничъ его Нарковичъ* (65) „Jo pusbrolis (?) Narkos sūnus“. Prieš tai įrašytas asmuo *Богданъ Евниловичъ* (65) „Bogdanas, Jaunilo sūnus“.
3. Priesagos –овь/–евъ vedinys. 1 užrašymas. Tai 0,3 proc. visų įvardijimų, 6,7 proc. vienanarių įvardijimų, 16,7 proc. įvardijimų vien potencialiosiomis pavardėmis. Užrašyto asmens antroponimas yra sudarytas iš jo brolio vardo: *Братъ Мартиновъ* (64) „Martyno brolis“.
4. Patronimo daugiskaitos vardininkas. 1 užrašymas. Tai 0,3 proc. visų įvardijimų, 6,7 proc. vienanarių įvardijimų, 16,7 proc. įvardijimų vien potencialiosiomis pavardėmis. Galima manyti, kad šiuo įvardijimu užrašyta du arba daugiau brolių: *Войтковичы* (66) „Vaitkaus sūnūs“.
5. Asmenvardis, kuris nėra vardas, patronimas ar –sk– tipo antroponimas + patronimas. Asmuo užrašytas be prievardžių: *Волкъ Яновичъ* (65) „Vilkas¹⁵, Jono sūnus“.

Mišrieji įvardijimai

Mišriaisiais įvardijimais užrašyti 276 asmenys. Tai 94,2 proc. visų įvardijimų.

1. Vardas + patronimas. 261 užrašymas. Tai 89,1 proc. visų įvardijimų, 93,9 proc. dvinarių įvardijimų, 94,6 proc. mišriųjų įvardijimų. Prievardžių neturi nė vienas užrašymas. Dauguma patronimų yra slaviškų priesagų vediniai, pvz., *Янь Ждановичъ* (64) „Jonas, Ždano sūnus“; *Григоръ Андрияновичъ* (64); *Янь Михайловичъ* (63). Dviejuose patronimuose pavartota lietuviška priesaga: *Якубъ Коткунъ* (65) „Jokūbas, Katkaus sūnus“; *Михно Вышунисъ* (66).

¹⁵ Nėra abejonių, kad pravardinis asmenvardis *Волкъ* (liet. *Vilkas*) yra vertinys iš lietuvių kalbos.

2. Vardas + asmenvardis, kuris nėra vardas, patronimas ar *-sk-* tipo antroponimas. 10 užrašymų. Tai 3,4 proc. visų įvardijimų, 3,6 proc. dvinarių įvardijimų, 3,6 proc. mišriųjų įvardijimų. Visi asmenys užrašyti be prievardžių: *Янъ Шукиѣта* (63); *Миколай Дышля* (64); *Петръ Лункечиньса* (64); *Мартинъ Бутримъ* (64); *Янъ Выдра* (64); *Мартинъ Пуселькисъ*¹⁶ (64); *Якубъ Жукъ*¹⁷ (65); *Шимько Алькимъ* (66); *Богданъ Шенбел[ъ]* (67); *Войтехъ Млечко* (68).
3. Vardas + *-sk-* tipo priesagos vedinys. 4 užrašymai. Tai 1,4 proc. visų įvardijimų, 1,4 proc. dvinarių įvardijimų, 1,5 proc. mišriųjų įvardijimų. Trys asmenys užrašyti be prievardžių: *Андрей Илькговский* (63); *Волчко Кокгювьский* (63); *Гришко Таборовский* (64). Vienas asmuo užrašytas su interpoziciniu pareigybės prievardžiu: *Война Хоружий Лабуновский* (64) „Vaina, Labūnavos vėliavininkas“.
4. Vardas + priesagos *-овь/-евъ* vedinys. 1 užrašymas. Tai yra 0,3 proc. visų įvardijimų, 0,4 proc. dvinarių ir mišriųjų įvardijimų. Antrasis įvardijimo asmenvardis yra sudarytas iš uošvio vardo: *Якубъ Григоровъ зять* (65) „Jokūbas, Grigaliaus žentas“.

ASMENŲ ĮVARDIJIMAS ASMENVARDŽIAIS IŠ ŠEIMOS NARIŲ ANTROPONIMŲ

Dažniausiai pasitaikantis asmenvardis, sudarytas iš šeimos narių antroponimų – tėvavardis. Tai slaviškos patroniminės priesagos *-овичь/-евичь/-ичь*, retais atvejais – lietuviškos patroniminės priesagos *-ūn-* vedinys iš tėvo vardo. Pvz., *Ивашковичъ* (68) „Ivaškos sūnus“. Yra du įvardijimai, kuriuose asmenvardis sudarytas iš šeimos nario antroponimo. Vieną kartą asmenvardis sudarytas iš brolio vardo: *Братъ Мартиновъ* (64) „Martyno brolis“. Prieš tai sąrašė įrašytas asmuo *Мартинъ Пуселькисъ* (64). Vieno asmens antrasis antroponimas sudarytas iš uošvio vardo: *Якубъ Григоровъ зять* (65) „Jokūbas, Grigaliaus žentas“. Viename įvardijime antrasis asmenvardis yra perkeltas uošvės andronimas: *Янъ Товиловое зять* (66) „Jonas, Tovilo žmonos žentas“.

VYRŲ ĮVARDIJIMO STRUKTŪRA

Asmenvardžiai. Vardas būdingas daugumai vyrų įvardijimų (287; 98 proc.). Jo neturi tik šeši (2 proc.) įvardijimai. Patronimą (tėvavardį) turi devyni dešimtadaliai vyrų įvardijimų (264; 90,1 proc.). Kitų tipų asmenvardžiai įvardijimuose reti. Asmenvardis, kuris nėra nei vardas, nei patronimas, nei *-sk-* tipo antroponimas, pasitaiko vienuolikoje įvardijimų (3,8 proc.). *-sk-* tipo asmenvardį turi šeši įvardijimai (2,1 proc.). Įvardijimų su asmenvardžiais, turinčiais priesagą *-овь/-евъ* (su jais sudaryti antroponimai iš vyriškos lyties giminaičio, kuris nėra tėvas, įvardijimo), yra du (0,7 proc.). Asmenvardį iš moteriškos lyties giminaitės įvardijimo turi vienas vyro įvardijimas (0,3 proc.).

Prievardžiai. Prievardžiai beveik nebūdingi vyrų vardynui: jų turi tik aštuoni įvardijimai (2,7 proc.). Giminytės prievardžiai yra trys (37,5 proc.). Du kartus užrašyti prievardžiai

¹⁶ *Пуселькисъ* „Puseilgis“ – pravardinis asmenvardis, kuriuo galėjo būti vadinamas neaukšto ūgio žmogus.

¹⁷ Pravardinis asmenvardis *Жукъ* (liet. *Iabalas*), be abejo, yra vertinys iš lietuvių kalbos.

зять (žentas), vieną kartą – prievardis *братъ* (brolis). Pareigybės prievardžių taip pat yra trys (37,5 proc.). Po vieną kartą užrašyti prievardžiai *Хоружий* (vėliavininkas), *лянтвойтъ* (krašto vaitas) ir *войтъ* (vaitas). Kilmės prievardžių yra du (25 proc.). Abu kartus užrašytas prievardis *князь* (kunigaikštis).

Įvardijimo ilgis. Dauguma vyrų įvardijimų yra dvinariai (278; 94,9 proc.). Vienanarių įvardijimų tėra 15 (5,1 proc.). Trinarių arba ilgesnių įvardijimų nėra. Vidutinis įvardijimo ilgis – 1,95 asmenvardžio.

Patroniminės priesagos. Tėvavardžiai sudaromi su patroniminėmis priesagomis. Paprastai patroniminės priesagos yra slaviškos (262; 99,2 proc.). Iš jų dažniausiai pasitaiko priesaga *-овичъ* (188; 71,8 proc. slaviškų priesagų), pvz., *Янковичъ* (66/67). Vieną kartą užrašyta sulietuvinta priesagos forma *-авичъ* (*Тримпавичъ*, 66). Daug rečiau pasitaiko priesaga *-евичъ* (72; 27,5 proc.), pvz., *Юрьевичъ* (65). Dviem atvejais (0,8 proc.) pavartota priesaga *-ичъ*: *Просвичъ* (66); *Гримвичъ* (64). Dviejuose tėvavardžiuose (0,8 proc.) užrašyta lietuviška patroniminė priesaga *-ūn-*: *Коткунъ* (65); *Вышунисъ* (66).

Lietuviški asmenvardžių afiksai. Lietuviškų afiksų įvardijimuose pasitaiko retai. Pirmiausia, tai jau minėta patroniminė priesaga *-ūn-* asmenvardžiuose *Коткунъ* (65) ir *Вышунисъ* (66). Pastarajame randame ir lietuvišką galūnę *-is*. Ši galūnė užrašyta ir asmenvardyje *Диржисъ* (68).

Kiek daugiau randame lietuviškų mažybinių priesagų. Tai priesaga *-el-* asmenvardžiuose *Юргель*¹⁸ (67) ir *Миселевичъ* (67), priesaga *-ul-* asmenvardyje *Янюловичъ* (66), priesaga *-uš-* asmenvardyje *Римушевичъ*¹⁹ (65), priesaga *-ut-* asmenvardyje *Ровкутевичъ* (64), priesaga *-už-* asmenvardyje *Доркгужевичъ* (65).

MOTERŲ ĮVARDIJIMAS

VARDAI

Su vardais užrašytos penkios moterys. Visi vardai – krikščioniški asmenvardžiai. Tis kartus užrašyta vardo *Kotryna* liaudinė forma *Какна* (63; 64; 65). Po vieną kartą užrašyta vardo *Barbora* kanoninė forma *Баръбара* (66) ir vardo *Marina* kanoninė forma *Марина* (64).

MOTERŲ ĮVARDIJIMO TIPAI

Užrašyta 19 moterų įvardijimų.

Įvardijimas be šeimos asmenvardžių

Be šeimos asmenvardžių, vien vardu užrašyta viena moteris. Tai 5,3 proc. visų įvardijimų, 11,1 proc. vienanarių įvardijimų. Moteris užrašyta su postpozicine našlystės nuoroda *Какна удова* (64) „Kachna našlė“.

¹⁸ *Юргель* – tai nesuslavinta mažybinė krikščioniško vardo *Jurgis* forma (šaltinyje vartojama *Юръи* ir kt. iš kanoninės rytų slavų formos *Георгий*).

¹⁹ Priesaga *-uš-* yra žodyje *tėtušis*.

Įvardijimas vien šeimos asmenvardžiais

Vien šeimos asmenvardžiais užrašyta 15 moterų. Tai 79 proc. visų įvardijimų.

1. Priesagos *-овая/-евая* vedinys. 8 užrašymai. Tai 42,1 proc. visų įvardijimų, 57,1 proc. įvardijimų vien šeimos asmenvardžiais, 88,9 proc. vienanarių įvardijimų. Keturios moterys užrašytos be jokių nuorodų: *Михайлова* (64) „Mykolo žmona“; *Претъславовая* (64); gen. sg. *Товиловое* (66); *Юрьевая* (68). Keturios moterys užrašytos su postpozicinėmis našlystės nuodomis: *Володковая удова* (63) „Volodkos našlė“; *Лавриновая удова* (67); *Томъковая удова* (67); *Жостовтова удова* (67).
2. Priesagos *-овая/-евая* vedinys + vyriškojo patronimo genityvas. 6 užrašymai. Tai 31,6 proc. visų įvardijimų, 42,9 proc. įvardijimų vien šeimos asmenvardžiais, 77,8 proc. dvinarių įvardijimų. Visos moterys užrašytos be papildomų nuorodų: *Венцлавовая Бартошевича* (63) „Venclavo (Vaclavo), Bartošo sūnaus, žmona“; *Матеевая Мартиновича* (65); *Михайлова Пацевича* (63); *Пацовая Кудревича* (66); *Томошова Андрушковича* (63); *Яновая Попелевича* (68).

Mišrieji įvardijimai

Mišriaisiais įvardijimais užrašytos keturios moterys. Tai 21,1 proc. visų įvardijimų.

1. Vardas + vyriškojo patronimo genityvas. 2 užrašymai. Tai 10,5 proc. visų įvardijimų, 50 proc. mišriųjų įvardijimų, 11,1 proc. dvinarių įvardijimų. Abi moterys užrašytos be papildomų nuorodų: *Кахна Яновича* (63) „Kachna, Jono sūnaus žmona“; *Кахна Станкевича* (65).
2. Priesagos *-овая/-евая* vedinys + vardas. 1 užrašymas. Tai 5,3 proc. visų įvardijimų, 25 proc. mišriųjų įvardijimų, 22,2 proc. dvinarių įvardijimų. Moteris užrašyta be prievardžių: *Андреевая Баръбара* (66) „Andriaus žmona Barbora“.
3. Priesagos *-овая/-евая* vedinys + vyriškojo patronimo genityvas + vardas. 1 užrašymas. Tai 5,3 proc. visų įvardijimų, 25 proc. mišriųjų įvardijimų, vienintelis trinaris įvardijimas. Moteris užrašyta be papildomų nuorodų: *Петрова Якубовича Марина* (64) „Petro, Jokūbo sūnaus, žmona Marina“.

ĮVARDIJIMO STRUKTŪRA

Asmenvardžiai. Su vardais užrašytos penkios moterys. Tai ketvirtadalis moterų įvardijimų (26,3 proc.). Dažniausiai pasitaikantis moterų asmenvardis – andronimas. Tai visada priesagos *-овая/-евая* vedinys. Andronimą turi 16 įvardijimų (84,2 proc.). Vyriškojo patronimo genityvą – asmenvardį iš sutuoktinio tėvavardžio – turi devyni įvardijimai (47,4 proc.).

Prievardžiai. Prievardžių moterų įvardijimuose pasitaiko retai. Jų turi tik penki įvardijimai (26,3 proc.). Visada tai našlystės prievardis *удова*, priskirtinas šeimos ir giminytės prievardžių grupei.

Įvardijimo ilgis. Vienanarių ir dvinarių įvardijimų yra po devynis (po 47,4 proc.). Trinaris įvardijimas tėra vienas (5,3 proc.). Vidutinis įvardijimo ilgis – 1,58 asmenvardžio.

Išvados

1. Ištirus vyrų ir moterų vardus, daroma išvada, kad populiariausi vyrų vardai buvo *Jonas, Jurgis, Petras*. Krikščioniški vardai sudarė 92,3 proc., dvikamieniai vardai – 1,7 proc. visų vyrų vardų pavartojimo atvejų. Dažniau vartotos kanoninės vyrų krikšto vardų formos – 59,8 proc. užrašymų, negu liaudinės formos – 40,2 proc. užrašymų. Visi moterų vardai buvo krikščioniški asmenvardžiai.
2. Ištirus ankstesnės vyrų kartos vardus, daroma išvada, kad populiariausi vardai buvo *Jonas, Stanislovas, Andriejus*. Krikščioniški vardai sudarė 60,75 proc., dvikamieniai vardai – 16,6 proc. ankstesnės vyrų kartos vardų pavartojimo atvejų. Šioje kartoje krikščioniškų vardų buvo mažiau, o dvikamienių vardų daugiau negu 1528 m. užrašytų vyrų kartoje. Ankstesnės kartos vyrų vardyne – skirtingai negu 1528 m. užrašytų vyrų kartoje – dažniau vartotos liaudinės krikšto vardų formos – 67,1 proc. užrašymų, negu kanoninės formos – 32,9 proc. užrašymų.
3. Ištirus vyrų ir moterų įvardijimo tipus, nustatyta, kad be potencialiųjų pavardžių užrašyta 3,8 proc. vyrų, o be šeimos asmenvardžių – 5,3 proc. moterų. Vien potencialiosiomis pavardėmis užrašyta 2,1 proc. vyrų, o vien šeimos asmenvardžiais – 79 proc. moterų. Mišriaisiais įvardijimais užrašyta 94 proc. vyrų ir 21,1 proc. moterų.
4. Ištirus vyrų ir moterų įvardijimo struktūrą, nustatyta, kad su vardais užrašyta 98 proc. vyrų ir 26,3 proc. moterų. Patronimą turėjo 90,1 proc., *-sk-* tipo asmenvardį – 2,1 proc., nepriesaginį asmenvardį – 3,8 proc. vyrų įvardijimų. Vyrų asmenvardžiai paprastai buvo sudaromi iš tėvo vardo, bet buvo du įvardijimai, kuriuose vyrų asmenvardžiai buvo sudaryti iš brolio ir uošvio vardų, o viename įvardijime gen. sg. linksniu buvo įrašytas uošvės antroponimas. Andronimą turėjo 84,2 proc., asmenvardį iš situoktinio tėvavardžio – 47,4 proc. moterų įvardijimų. Prievardžių turėjo 2,7 proc. vyrų įvardijimų ir 26,3 proc. moterų įvardijimų.
5. Ištirus įvardijimo ilgį, nustatyta, kad vyrų įvardijimai buvo vienanariai – 5,1 proc. ir dvinariai – 94,9 proc., o moterų įvardijimai buvo vienanariai, dvinariai – po 47,4 proc., ir trinariai – 5,3 proc. Vidutinis vyrų įvardijimo ilgis – 1,95 asmenvardžio, vidutinis moterų įvardijimo ilgis – 1,58 asmenvardžio.
6. Ištirus afiksus, nustatyta, kad vyrų vardyne buvo pavartota lietuviškų afiksų: 6 priesagos *-ūn-* (2), *-el-* (2), *-ul-*, *-uš-*, *-ut-*, *-už-* ir galūnė *-is* (2). Iš viso 10 pavartojimo atvejų.
7. Palyginus vyrų ir moterų vardiną, daroma išvada, kad vyrų ir moterų įvardijimo standartai gerokai skyrėsi.

Šaltinis

Литовская Метрика, III. Книги Публичныхъ Дель. Переписи войска Литовскаго. Петроградъ, 1915.

Literatūra

ČIRŪNAITĖ, J., 2000. *Moterų įvardijimas LDK kariuomenės dokumentuose*. Rankraštis. Kaunas: VDU.

ČIRŪNAITĖ, J., 2002. Bajorų pavadinimai – lietuvių pavardžių šaltinis. *Baltistica*, t. 3, Nr. 22, 343–352.

ČIRŪNAITĖ, J., 2010a. Giminės asmenvardis XVI a. Kauno pavieto bajorų įvardijime. *Lituanistica*, T. 56, Nr. 1–4 (79–82), 81–91.

ČIRŪNAITĖ, J., 2010b. 1537–1538 metų Žemaitijos miestelėnų įvardijimas. *Liaudies kultūra*, 4, 8–15.

ČIRŪNAITĖ, J., 2011a. Kauno pavieto bajorų įvardijimas XVII a. pabaigoje. *Baltų filologija*, XX (1), 25–34.

ČIRŪNAITĖ, J., 2011b. Gardino bajorų įvardijimas XVI a. pirmoje pusėje. *Darbai ir dienos*, 56, 125–142.

ČIRŪNAITĖ, J., 2011c. Kauno pavieto bajorų įvardijimas 1567 m. dokumente. *Kauno istorijos metraštis*, 11, 209–218.

Lietuvių pavardžių žodynas, 1985. A–K. Vilnius: Mokslas.

Lietuvių pavardžių žodynas, 1989. L–Ž. Vilnius: Mokslas.

MACIEJAUSKIENĖ, V., 1991. *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.* Vilnius: Mokslas.

RAGAUSKAITĖ, A., 2005. *XV–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*. Vilnius: LKI leidykla.

ZINKEVIČIUS, Z., 1977. *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*. Vilnius: Mokslas.

ZINKEVIČIUS, Z., 2008. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: LKI leidykla.

ZINKEVIČIUS, Z., 2010. *Krikščioniško vardyno kelionė į Lietuvą*. Vilnius: LKI leidykla.

Jūratė Čirūnaitė

Lithuanian University of Health Sciences, Lithuania

Research interests: onomastics of the nations of the Grand Duchy of Lithuania

ONOMASTICS OF KAUNAS NOBLEMEN IN 1528 MILITARY CENSUS OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

Summary

The article analyses the name record of Kaunas male and female noblemen compiled in 1528 in the Grand Duchy of Lithuania. The article also describes the constituent parts of the record of Kaunas noblemen, indicates the methods of presenting the designation of brothers and analyses male, female names and names of previous generation. The male names of previous generation are reconstructed from patronyms. The male names are grouped into Christian and non-Christian names. The data on the distribution of Christian male names and old two-root names among two generations is provided. The research data on the names of Kaunas noblemen as well as the noblemen and citizen of other GDL territories of the same period are compared. Female names are analysed. Male designations are differentiated by the ratio of names and potential surnames into the types of onomastics, which are differentiated by the ratio of different anthroponyms into methods of onomastics. Female designations are differentiated into the types of onomastics based on the ratio of names and family anthroponyms and into the methods of onomastics based on the ratio of different types of anthroponyms. The description of the methods of onomastics takes into consideration the prefixes used with male and female designations. The structure of male and female

designations is analysed: the types of anthroponyms and prefixes are indicated, the prefixes grouped into specific types are presented. The onomastics are differentiated by the number of anthroponyms, the average length of onomastics is determined. Lithuanian affixes of anthroponyms are listed.

KEY WORDS: Kaunas Powiat in the 16th Century, Anthroponym, Patronym.

Pateikta / Submitted 2017 09 18

Priimta / Accepted 2018 01 21